

SKO w opinii uczniów

▶ ALICJA BRAND, SABINA ZAŁUPSKA

Funkcjonowanie SKO w jednostce systemu oświaty (w szkole) opiera się na trzech istotnych filarach; jednym z nich jest bank spółdzielczy (bank patronacki), kolejnym, ze swej istoty zbiorowym, są uczniowie – uczestnicy SKO, a trzecim jest nauczyciel – opiekun SKO.

Dla funkcjonowania SKO niezbędny jest efekt synergii tych wszystkich trzech podmiotów i każdy z nich ma swoje powody, racje i inspiracje dla zaangażowania się w ramach tej formy edukacji ekonomiczno-społecznej.

Dla banku spółdzielczego SKO to jeden ze sposobów realizowania działalności z zakresu społecznej odpowiedzialności, której podejmowanie świadczy o otwartości na tę właśnie formę współpracy z lokalną społecznością, o realizowaniu przez bank misji edukacyjnej, a także o perspektywnym spojrzeniu na jego działalność na rynku lokalnym. Dla uczniów, równoległe do deklarowania przez nich woli uczestnictwa w ramach tej formy, istotny jest inspirujący nauczyciel – opiekun SKO oraz także pozytywny lokalny wizerunek banku spółdzielczego sprawującego patronat nad tą inicjatywą. Z kolei dla nauczyciela skłonego do podjęcia się opieki nad SKO istotne jest nakłonienie i zorganizowanie uczniów do tej formy aktywności oraz istnienie lokalnej instytucji finansowej, wykazującej wolę sprawowania patronatu w tym właśnie zakresie.

Bank z misją edukacyjną – rewitalizacja SKO

Bank Spółdzielczy w Limanowej obchodzi w tym roku jubileusz 140-lecia istnienia. Od 1877 r. prowadzi swą działalność, bazując na systemie określonych zasad i wartości. Przypomnijmy, że historia bankowości spółdzielczej jest niemal tak długa, jak historia ruchu spółdzielczego, opierającego się na wartościach i zasadach określanych mianem „roczdelskich”. Zostały one wypracowane jeszcze w XIX w.,

Alicja Brand
Mgr nauk prawnych, absolwentka Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie, Szkoły Prawa Niemieckiego i Europejskiego przy WPIA UW i Programu Doktoranckiego Ekonomia Pracy w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie. Obecnie główny specjalista w Zespole Samorządu i Promocji Krajowej Rady Spółdzielczej.

Sabina Załupska
Kierownik Zespołu Koordynacji Działalności Handlowej Banku Spółdzielczego w Limanowej. Absolwentka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Związana z bankowością spółdzielczą od 17 lat.

kiedy to w 1844 r.¹ tkacze z Rochdale w Anglii powołali do życia pierwszą na świecie Spółdzielnię Sprawiedliwych Pionierów. Wraz z rozwojem społeczno-ekonomicznym i stosownie do potrzeb rozwijającego się na całym świecie ruchu spółdzielczego, zasady roczdelskie ulegały licznym przeformułowanym i uzupełnieniom. Dziś stanowią trzon zasad i wartości spółdzielczych stosowanych przez międzynarodowy ruch spółdzielczy²:

1. Dobrowolnego i otwartego członkostwa.
2. Demokratycznej kontroli członkowskiej.
3. Ekonomicznego uczestnictwa członków.
4. Autonomii i niezależności.
5. Kształcenia, informacji, działalności oświatowej.
6. Współdziałania.
7. Troski o społeczność lokalną
8. Neutralności politycznej i religijnej.

Rewitalizacja działalności

Bank Spółdzielczy w Limanowej rewitalizował działalność Szkolnej Kasy Oszczędności w 2009 r. Stawiając sobie za cel edukację finansową i społeczną, w swych działaniach inwestuje w dzieci i młodzież. Aktywne propagowanie oszczędzania i nacisk kładziony na zwiększanie świadomości ekonomicznej swoich obecnych i przyszłych klientów, to tylko niektóre zagadnienia towarzyszące codziennej jego działalności.

Kilka lat temu mogliśmy obserwować jak idea działalności oświatowej, wpływająca z zasad i wartości spółdzielczych, została przeniesiona na grunt banków komercyjnych, poprzez promowanie SKO. Banki komercyjne, mimo że stosują model Szkolnej Kasy Oszczędności, nie są jego naturalnymi kontynuatorami.

Konstruktem spółdzielczych form działania, także tych realizowanych w ramach szkolnych struktur, są przede wszystkim ludzie, a w przypadku SKO – uczniowie w okresie adolescencji (dorastania). Wykorzystanie spółdzielczych modeli edukacyjnych (SKO) przez banki komercyjne, dla których konstruktem dominującym jest kapitał, jedynie integruje młodzież wokół idei oszczędzania. Należy przy tym podkreślić, że choć wykorzystanie SKO przez banki komercyjne ogranicza się w praktyce do popularyzacji oszczędzania, to realizowanie ich modelu przez BS-y jest trwale wpisane w tradycję bankowości spółdzielczej i służy nie tylko kształtowaniu i utrwalaniu u młodzieży postaw oszczędnościowych, ale także rozwijaniu świadomości ekonomicznej uczestników i przygotowywaniu ich do korzystania w przyszłości z produktów i usług bankowych.

Cel i zakres ankietyzacji

Kolejne badanie, które opisujemy powiązane jest z badaniem ankietowym, którym objęto nauczycieli opiekunów SKO, działających pod patronatem Banku Spółdzielczego w Limanowej, a które zostało przeprowadzone w październiku 2016 r. i jego wyniki opublikowano w nr 12/2016 „NBS”.

Niniejsze badanie, obejmujące ankietyzację grupę uczniów, przeprowadzono w marcu 2017 r. Objęto nim 134 uczniów zaangażowanych w ramach SKO działających pod patronatem Banku Spółdzielczego w Limanowej. 97 z nich jest uczniami szkół podstawowych, a 37 jest gimnazjalistami.

Dlaczego uczniowie oszczędzają w SKO?

Takie pojęcia jak „zbiorowe działanie”, „integracja w ramach grupy” czy też samo pojęcie „grupy” stanowią kategorie silnie spopularyzowane w ramach nauki socjologii.

TABELA 1. CZYNNIKI SKŁANIAJĄCE UCZNIÓW DO UCZESTNICTWA W SKO

Co skłoniło uczniów do uczestnictwa w SKO		
	liczba wskazań	% wskazań
chęć uczestnictwa w SKO działającej w szkole	60	44,8
potrzeba oszczędzania	53	39,6
namowa rodziców	9	6,7
przykład kolegów	7	5,2
namowa nauczycieli	5	3,7
liczba wskazań/% wskazań	134	100

Zgodnie z ujęciem encyklopedycznym, kategoria „grupa” oznacza zbiorowość o wykrystalizowanych strukturach wewnętrznych, systemie wartości, trwałych komponentach świadomościowych i specyficznej kulturze. Kryteria wyróżniające ją to: świadomość odrębności społecznej, działania jako całość, występowanie częstych i trwałych interakcji, czyli licznych wewnętrznych relacji w zbiorowości³. Ze względu na to, że pojęcie „grupy” ma zastosowanie także do szkolnych aktywności podejmowanych przez uczniów, zasadne wydało się ustalenie wśród ankietowanej zbiorowości, co skłania młodzież szkolną do uczestnictwa w SKO; a mianowicie, czy wiodącym czynnikiem jest w tym zakresie wola grupowego działania (przystąpienia do SKO działającej w szkole), czy też potrzeba oszczędzania. Wyniki badań prezentujemy w tabeli 1.

Na podstawie wyników badania ustalono, że dominującym czynnikiem jest chęć uczestnictwa w SKO działającej w szkole (44,8% wskazań), a kolejnym potrzeba oszczędzania (39,6 % wskazań).

Ankietowana zbiorowość podkreśliła wyraźnie, że sama działalność w SKO – jako działalność grupowa, jako możliwość integracji – jest najczęstszym czynnikiem skłaniającym do przystąpienia do SKO. Tym samym młodzież uznała tę formę aktywności szkolnej za jedną z atrakcyjnych form „grupowego działania”, w ramach której kształtuje się pożądana przez uczniów więź koleżeńska, system wartości, aspiracje.

Kolejnym dominującym elementem wpływającym na wolę uczestniczenia w SKO była potrzeba oszczędzania (39,6% wskazań). Jest to ciekawy wynik, wskazuje bowiem na kształtujące się w młodej osobowości, a cenne u osoby dorosłej, cechy rozsądku.

Pozostałe wskazania dotyczące przyczyn podejmowania przez uczniów działań oszczędnościowych pozostają na ▶

TABELA 2. CEL OSZCZĘDZANIA W SKO W OPINII UCZNIÓW

Cel oszczędzania w SKO		
	liczba wskazań	% wskazań
aby mieć swoje pieniądze	46	34,33
aby kupić upragnioną rzecz	35	26,12
aby realizować swoje marzenia	29	21,64
aby nie zgubić swoich pieniędzy	20	14,92
inne	4	2,98
liczba wskazań/%wskazań	134	100

poziomie nieistotnym i wynikają z: namowy rodziców (6,7%), przykładu kolegów (5,2%) oraz namowy nauczycieli (3,7%).

Po ustaleniu czynników skłaniających do uczestniczenia w SKO, zasadne wydało się doprecyzowanie celu, jaki mają uczniowie, podejmując się oszczędzania w SKO. Wyniki badania w tym zakresie prezentujemy w tabeli 2.

Jak wynika z danych ujętych w tabeli 2, dominującą przyczyną podejmowania przez uczniów działalności polegającej na „oszczędzaniu” jest chęć posiadania swoich pieniędzy (34,33 %). A zatem ponad 1/3 ankietowanych traktuje SKO jako instrument sprzyjający gromadzeniu ich osobistych (własnych) środków pieniężnych.

Nieco mniejsza liczba ankietowanych (26,12%) opowiedziała się za tym, że gromadzenie pieniędzy w ramach SKO służy możliwości zakupu upragnionej rzeczy. A zatem ponad 1/4 ankietowanych identyfikuje oszczędzanie w SKO z instrumentem sprzyjającym gromadzeniu kapitału na zakup upragnionej rzeczy. 21,64% ankietowanych

TABELA 3. KORZYŚCI Z DZIAŁALNOŚCI W SKO W OCENIE UCZNIÓW

Co uczniowie lubią najbardziej w SKO		
	liczba wskazań	% wskazań
oszczędzanie	82	38,14
konkursy organizowane w ramach SKO	70	32,55
otrzymywane nagrody z Banku Spółdzielczego w Limanowej	27	12,55
współdziałanie z innymi uczniami	20	9,30
pracę z Opiekunem SKO	12	5,60
inne	4	1,86
liczba wskazań/% wskazań	215	100

potwierdziło, że oszczędzanie w SKO sprzyja realizowaniu własnych marzeń.

Preferencje uczniów odnośnie SKO

Wyniki badania preferencji uczniów, co do korzyści z ich aktywności w ramach SKO, prezentujemy w tabeli 3.

Jak wynika z danych ujętych w tabeli 3, jedną z najważniejszych korzyści, jaką odnoszą uczniowie w związku z ich uczestnictwem w SKO, jest możliwość „oszczędzania”. Zgodnych co do tego było 82 uczniów na 134 ankietowanych. W ramach kolejnych korzyści uczniowie odpowiednio wskazali: konkursy organizowane w ramach SKO (70 ankietowanych), a także nagrody otrzymywane z Banku Spółdzielczego w Limanowej (27 ankietowanych).

Jak wynika z tej części badania, uczniowie zaangażowani w ramach SKO w zasadniczym stopniu koncentrują się na „oszczędzaniu” i w efektywnej realizacji tego celu upatrują swoją podstawową korzyść. Kolejną jest możliwość podejmowania rywalizacji konkursowej w ramach SKO. W tym zakresie zasadne wydaje się wyjaśnienie znaczenia kategorii „rywalizacja”. Zgodnie z ujęciem literaturowym rywalizacja oznacza „zachowanie indywidualne lub grupowe nakierowane na osiągnięcie korzystnych warunków istnienia i rozwoju jednostki, grupy lub instytucji w starciu antagonistycznym z innym osobnikiem, grupą lub instytucją. Nauka nie rozstrzyga jednoznacznie, czy geneza zachowań opartych na rywalizacji ma charakter naturalny czy kulturowy”⁴. W odniesieniu do konkursów organizowanych w ramach SKO pojęcie rywalizacji winno być wyjaśniane jako stan interakcji pomiędzy dwiema lub większą ilością jednostek, co polega na tym, że te jednostki konkurują ze sobą w dążeniu do tego samego celu lub tej samej rzeczy⁵, przy czym ów cel jest określony tematyką konkursu. Dalej wyjaśniając, w ujęciu słownikowym, rywalizacja oznacza ubieganie się o pierwszeństwo, o wygraną⁶, co w przedmiotowym przypadku konkursów związanych z SKO sprowadza się do wykazania się większą aktywnością, wiedzą, większymi dokonaniem na danym obszarze, dookreślonym przedmiotem konkursu.

Nie sposób pominąć tego, że w ramach korzyści z oszczędzania w SKO uczniowie wskazali otrzymywanie nagród z Banku Spółdzielczego w Limanowej. A zatem nagrody rzeczowe organizowane i przygotowywane przez bank stanowią dostrzeganą przez uczniów i pozytywnie przez nich postrzeganą formę wyróżnienia.

Istnienie więzi pomiędzy rodzinami uczniów a bankiem patronackim

Celem ustalenia, czy tradycja oszczędzania w SKO działających pod patronatem Banku Spółdzielczego w Limanowej

TABELA 4. CECHY MODELOWE UCZNIA OSZCZĘDZAJĄCEGO W SKO

Cechy charakteryzujące uczniów oszczędzających w SKO		
	liczba wskazań	% wskazań
oszczędność	117	18,51
uczciwość	96	15,18
kreatywność	74	11,71
odpowiedzialność	71	11,23
systematyczność	58	9,18
dobre relacje z koleżankami i kolegami	57	9,02
przedsiębiorczość	35	5,54
troska o dobro klasy i szkoły	33	5,22
troska o ekologię	32	5,10
skłonność do rywalizacji	31	4,91
zaradność	28	4,43
liczba wskazań/%wskazań	632	100

jest efektem tradycji rodzinnych ankietowanych zapytano, czy członkowie ich rodzin są lub byli klientami tej instytucji. 78 (58,21 %) ze 134 ankietowanych potwierdziło tę tezę.

Z kolei na pytanie, czy członkowie rodzin uczniów są lub byli członkami Banku Spółdzielczego w Limanowej, 43 ankietowanych (32,08%) udzieliło odpowiedzi twierdzącej.

Jak wynika z powyższego, działalności uczniów w ramach SKO funkcjonujących pod patronatem limanowskiego banku sprzyja pozytywne postrzeżenie przez członków ich rodzin i upowszechnianie przez nich w ramach środowiska rodzinnego dobrej opinii o współpracy z tą instytucją.

Modelowe cechy ucznia oszczędzającego w SKO

Ankietowana zbiorowość wypowiedziała się także w przedmiocie cech modelowych ucznia oszczędzającego w SKO. Ujęte w ankiecie charakterystyki zbudowano, wykorzystując postawy i wartości, których występowanie wiąże się, od strony pedagogiczno-edukacyjnej, z funkcjonowaniem w SKO. Zgodnie z przyjętymi założeniami ta forma edukacji ekonomiczno-społecznej ma sprzyjać kształtowaniu tych cech i ich utrwaleniu.

Zgodnie z ujęciem encyklopedycznym postawa to proces indywidualnej świadomości determinująca aktualne i potencjalne reakcje człowieka wobec świata społecznego⁷. Dostrzega się tu silny wpływ pomiędzy obranymi przez człowieka postawami a realizowanymi przez niego działaniami⁸.

Z kolei pojęcie wartości wyjaśniane jest jako odniesienie do czynników uwarunkowanych historycznie i kulturowo⁹, jako wewnętrzne przekonanie jednostki o tym, jak powinna, a jak nie powinna postępować¹⁰, a ich źródłem jest poczucie obowiązków zaakceptowanych w danej kulturze¹¹. Wyniki badań dotyczących cech modelowych ucznia oszczędzającego w SKO prezentujemy w tabeli 4.

Na podstawie wyników ujętych w tabeli 4, uwzględniając te cechy, które spotkały się z najwyższą liczbą wskazań, można zbudować następujący model ucznia oszczędzającego w SKO.

W świetle składowych powyższego modelu wydaje się zasadne wykazanie znaczenia poszczególnych cech i postaw wzorcowych, którym w opinii uczniów sprzyja ich uczestnictwo w SKO. Kierując się opracowaniami literaturowymi, poszczególne cechy mają następujące znaczenie:

- oszczędność – wyjaśniana jest jako przeciwieństwo „rozzutności”¹²,
- uczciwość – jako sposób postępowania charakteryzujący się szacunkiem dla istniejących i uznanych norm moralnych, a także jako rzetelność w wypełnianiu obowiązków¹³;
- kreatywność – wyjaśniana jest jako umiejętność i twórcza postawa szczególnie przydatna przy rozwiązywaniu problemów oraz potrzebie podejmowania trafnych decyzji¹⁴;
- odpowiedzialność – wyjaśniana jest m.in. jako obowiązek moralny lub prawny polegający na ponoszeniu konsekwencji swoich czynów. W języku łacińskim pojęcie *responsere* oznacza „odpowiadać za siebie”. Słowami bliskoznacznymi dla „odpowiedzialności” są: spełnienie

RYS. 1. MODELOWE CECHY OSOBOWOŚCI UCZNIA OSZCZĘDZAJĄCEGO W SKO W OPINII ANKIETOWANYCH UCZNIÓW

Źródło: opracowanie własne

obowiązku, przyjęcie na siebie czyjeś winy, wytłumaczenie się z czegoś. Z kolei w etyce odpowiedzialność zakłada związek działającego z podejmowanym przez niego czynem i może być traktowana jako dyspozycja ludzka do określonego wartościowania oraz działania. Z tego względu, że odpowiedzialność stanowi kategorię moralną, przede wszystkim dotyczy indywidualnych przeżyć i relacji międzyludzkich¹⁵. Synonimami pojęcia „odpowiedzialny” są: taki, na którym można polegać, rzetelny, solidny¹⁶;

- systematyczność – wyjaśniana jest jako uporządkowanie według przyjętego systemu, jako regularność, działanie odznaczające się skrupulatnością w wykonywaniu czegoś¹⁷;
- umiejętność utrzymania dobrych relacji z koleżankami i kolegami (ze środowiskiem SKO), jako jedna z postaw, której utrwaleniu służy działalność w SKO, powinno się wyjaśniać, wychodząc od kategorii „relacji”. Otóż relacja to stosunek zachodzący między dwoma lub więcej przedmiotami, zdarzeniami, liczbami, pojęciami¹⁸. W przypadku SKO dotyczy ona uczestników tej formy. Wskazanie tej cechy przez ankietowanych oznacza, że SKO, obok celu oszczędzania, kształtuje także wspólnotę, uczy idei współpracy i utrwala wśród młodzieży postawę sprzyjającą realizowaniu wspólnych zadań.

Jak wykazało prezentowane badanie ankietowe, istotnym czynnikiem konstruującym SKO są uczniowie. Bez ich zaangażowania nie byłoby szkolnych struktur SKO i patronujący im bank spółdzielczy nie miałby efektów w zakresie swojej działalności patronackiej. Dotychczasowe zaangażowanie się uczniów w ramach SKO, podejmowanie przez nich inicjatyw związanych nie tylko z oszczędzaniem, ale także innych o nacyloniu prospołecznym i integrujących zbiorowość uczniowską, szkolną i lokalną, umożliwia ustalenie faktycznego podłoża spopularyzowania tej formy w środowisku szkolnym oraz stwierdzenia, jakie efekty działalności dostrzegają sami uczniowie. Przedmiotowe badanie, dotyczące uczniów uczestniczących w SKO działających pod patronatem Banku Spółdzielczego w Limanowej, prowadzi do następujących wniosków:

- potrzeba podejmowania działalności grupowej, jaką jest SKO, jest dominującym czynnikiem skłaniającym uczniów do przystąpienia doń;
- młodzież szkolna podejmuje aktywność w SKO, ażeby gromadzić własne środki finansowe w celu skumulowania ich dostatecznej ilości na zakupienie upragnionej rzeczy, na spełnienie marzeń;
- podstawowymi korzyściami płynącymi z uczestnictwa uczniów w SKO jest nie tylko oszczędzanie, chociaż jest

ono oceniane jako korzyść dominująca, ale także płaszczyzna edukacyjno-rywalizacyjna, czyli uczestnictwo w konkursach i otrzymywanie nagród z Banku Spółdzielczego w Limanowej (banku patronackiego);

- uczestnictwu uczniów w SKO sprzyja pozytywne postrzeżenie przez ich środowiska rodzinne Banku Spółdzielczego w Limanowej jako instytucji zaufanej, profesjonalnej, wykazującej dbałość o sferę finansową klientów i dobro członków;
- cechy modelowe, którym sprzyja uczestnictwo uczniów w SKO, to przede wszystkim: oszczędność, uczciwość, kreatywność, odpowiedzialność, systematyczność i umiejętność utrzymania dobrych relacji ze szkolnym środowiskiem SKO. □

Bibliografia:

1. Bierzane R. *Prawo spółdzielcze w zarysie*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968.
2. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. III. Wydawnictwo Akademickie „Zak”, Warszawa 2004.
3. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. V. Wydawnictwo Akademickie „Zak”, Warszawa 2006.
4. *Encyklopedia socjologii*, t. I. Oficyna Naukowa, Warszawa 1998.
5. *Encyklopedia Socjologii*, t. III. Oficyna Naukowa, Warszawa 2000.
6. *Mały Słownik Języka Polskiego*. PWN, Warszawa 1974.
7. Nowacki T.W. *Leksykon pedagogiki pracy*. Seria: Biblioteka Pedagogiki Pracy, Wyd. Instytut Technologii Eksploatacji, Warszawa 2004.
8. Reber A. *Słownik psychologii*. WN SCHOLAR, Warszawa 2000.

Przypisy

- 1 R. Bierzane. *Prawo spółdzielcze w zarysie*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968, s. 15.
- 2 XXXI Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze, który odbył się w 1995 r., ujął zasady i wartości spółdzielcze w ramach Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości. Odnosząc się do krajowego ruchu spółdzielczego, należy wspomnieć, że w 2008 r. IV Kongres Spółdzielczości przyjął uchwałą Kodeks Dobrych Praktyk Spółdzielczych, w którym to, bazując na Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości, rozpisano zasady i wartości spółdzielcze, wyjaśniono ich znaczenie oraz nakreślono sposoby ich realizowania.
- 3 Por. *Encyklopedia socjologii*, t. I. Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 261.
- 4 *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. V. Wydawnictwo Akademickie „Zak”, Warszawa 2006, s. 567.
- 5 Por. A. Reber. *Słownik psychologii*. WN SCHOLAR, Warszawa 2000, s. 647.
- 6 Por. *Mały Słownik Języka Polskiego*. PWN, Warszawa 1974, s. 726.
- 7 Por. *Encyklopedia Socjologii*, t. III. Oficyna Naukowa, Warszawa 2000, s. 151.
- 8 Tamże, s. 153.
- 9 Tamże, s. 289.
- 10 Tamże, s. 291.
- 11 Tamże, s. 291.
- 12 Por. *Mały Słownik Języka Polskiego* . . . op. cit., s. 528.
- 13 Por. T.W. Nowacki. *Leksykon pedagogiki pracy*. Seria: Biblioteka Pedagogiki Pracy, Wyd. Instytut Technologii Eksploatacji, Warszawa 2004, s. 258.
- 14 Por. T.W. Nowacki *Leksykon pedagogiki pracy*. . . op. cit., s. 104.
- 15 *Encyklopedia pedagogiczna* . . . op. cit., t. III, s. 773.
- 16 Por. *Mały Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 1974, s. 490.
- 17 Tamże, s. 793.
- 18 Tamże, s. 692.